

Ригун Н. В.
викладач кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ “НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ” У ЮРИДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Україна належить до романо-германської правової системи, де пріоритетною формою права є нормативно-правовий акт. Нормативно-правовий акт як письмовий документ повинен відповідати певним вимогам, які б сприяли створенню правил та способів для забезпечення ефективних засобів врегулювання відповідного кола суспільних відносин, сприяючи відповідно, розбудові правової, демократичної держави.

Основоположне значення в регулюванні суспільства та держави відводиться системі нормативно-правових актів. Так, з точки зору наукового підходу, досить часто вживають схожі поняття, наприклад: “акт”, “правовий акт”, “нормативно-правовий акт”, вкладаючи у ці поняття тотожне значення.

Проте, кожна із вищезазначених правових категорій має своє визначення, ознаку, природу, зміст і особливості та різний механізм правового регулювання суспільних відносин, як, зокрема, так і загалом у правовій системі.

Щодо визначення вищезазначених понять у теорії права існують різні підходи. Однак “Юридична енциклопедія” визначає термін “акт” “як 1) дія, вчинок громадянина або посадової особи (службової) особи; 2) документ, який видається державним органом, органом місцевого самоврядування, посадовою особою або громадською організацією у межах їх компетенції: закон, указ, постанова, наказ, розпорядження тощо. До актів належать і протоколи та інші документи, що засвідчують юридичні факти [1, с. 74].

Стосовно визначення правових актів, зазначаємо, що в юридичній науці існують різні підходи щодо визначення їх змісту.

Так, Р. Ф. Васильєв акцентує свою увагу на визначенні поняття правового акта крізь призму волевиявлення (дія-волевиявлення, вольова дія, документ, письмовий документ, зовнішній вираз волі тощо) і робить висновок, що ігнорування наявності волевиявлення (акта – дії) при створенні, зміні, скасуванні правових норм та правозастосуванні має негативний вплив на вирішення окремих проблем теорії правових актів та практики використання цих правових засобів. Відповідно, правовим актом можна вважати волевиявлення уповноваженого суб’єкта права, що регулює суспільні відносини шляхом встановлення (зміни, скасування, зміни сфери дії) правових норм, а також встановлення (зміни, скасування) конкретних правовідносин, результати якого у вигляді велінь, звернень, угод тощо у встановлених законом випадках, фіксують у документальній формі (в акті-документі) [2, с. 25].

На думку Ю. А. Тихомирова, правовий акт – це письмовий документ, прийнятий уповноваженим суб'єктом права (державним органом, місцевим самоврядуванням), який має офіційний характер та обов'язкову силу, виражає владне волевиявлення та направлений на врегулювання суспільних відносин [3, с. 17].

Це поняття, на нашу думку, є найбільш повним відображенням характеристики правового акта.

Варто зазначити, що нормативно-правовий акт займає особливе місце в системі правових актів.

Після визначення та окреслення понятійних нюансів, переходимо безпосередньо до дослідження проблем змісту поняття “нормативно-правовий акт” та аналізу його ознак.

Шеститомна “Юридична енциклопедія” дає визначення поняття щодо терміна “нормативно-правовий акт” як офіційного письмового документа, який приймається уповноваженим органом держави і встановлює, змінює, припиняє чи конкретизує певну норму права. Ці акти знаходяться між собою в ієрархічній підпорядкованості, яка й визначає юридичну силу документа. До нормативно-правових актів належать закони і підзаконні акти (укази і розпорядження глави держави, постанови уряду, акти центральних органів виконавчої влади та ін.) Нормативно-правовий акт відображає волю уповноваженого суб'єкта права, є обов'язковим для виконання, має документальну форму закріплення, забезпечується у виконанні державою, у тому числі примусовими засобами. На відміну від нормативно-правового акта як актів, розрахованих на багаторазове застосування, індивідуальні акти конкретизують правові норми чи визначають їх дійсний зміст і мають форму правозастосовного або інтерпретаційного акта [4, с. 192].

О. Ф. Скакун, аналізуючи поняття “нормативно-правовий акт”, зазначає, що нормативно-правовий акт – це офіційний акт-волевиявлення (рішення) уповноважених суб'єктів права, що встановлює (змінює, скасовує) правові норми з метою регулювання суспільних відносин, або інакше: акт правотворчості, який містить юридичні норми. Отже, нормативно-правовий акт є рішенням правотворчого органу, що спрямоване на встановлення, зміну або скасування дії норм права.

Нормативно-правовий акт виконує дві рівнозначні функції: функцію юридичного джерела права і функцію форми права, тобто, виступає способом існування і вираження норм права [5].

Таким чином, підсумовуючи вищенаведений розгляд через поняття “акт”, яке, в свою чергу, розглядається у сфері права в двох значеннях правомірної дії – юридичного факту, у тому числі дії правотворчості, коли законодавчий орган здійснює дії із створення, зміни чи скасування закону; а також офіційного документа, в якому виражаються та закріплюються результати тих чи інших дій, та в якому вони відповідно перебувають [6].

До того ж варто зазначити, що існують також інші підходи до визначення нормативно-правового акта в юридичній літературі, а саме: при визначенні нормативно-правового акта слід виходити з того, що він може бути тільки у вигляді закону або у вигляді підзаконного нормативно-правового акта. Так, за юридичною силою нормативно-правові акти поділяються на дві групи: закони і підзаконні акти. Закон – це нормативно-правовий акт, прийнятий в особливому порядку органом законодавчої влади або на референдумі, володіє вищою юридичною силою та регулює найбільш важливі суспільні відносини. Підзаконні нормативно-правові акти містять норми, наділені низкою специфічних ознак, видаються лише уповноваженими органами державної влади у визначеній формі з метою конкретизації та на виконання законів [7, с. 344-346].

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що більшість науковців одностайні в тому, що правовий акт необхідно визначати через поняття “документ”. Отже, в будь-якому випадку, аналіз та дослідження інтерпретації поняття нормативно-правового акта у юридичній літературі мають важливе значення при сприйнятті феномену поняття “правовий акт”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридична енциклопедія. – В 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – Т. 1. – 656 с.
2. *Васильев Р. Ф.* О понятии правового акта // Вестник Московского университета. Сер. 11. – Право. 1998. – № 5. – 3-25 с.
3. Правовые акты : учебно-практическое и справочное пособие / Ю. А. Тихомиров, И. В. Котелевская. – М., 1999. – 381 с.
4. Юридична енциклопедія. – В 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – Т. 4. – 720 с.
5. *Скакун О. Ф.* Загальна теорія держави і права: [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news-zakon.com/2010-12-16-20-00-40/3-2010-12-16-19-59-33/55-glava17.html?start=1>
6. *Алексеев С. С.* Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования: [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.su/book_z1790_page_14.html
7. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.